

УДК 631.1.016 635.21

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КАРТОПЛЯРСТВА В УКРАЇНІ

***І.О. Федуняк, ст. викладач
Відокремлений підрозділ НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»***

Розглянуто стан галузі картоплярства, виявлено позитивні та негативні сторони ведення її виробництва, запропоновано ефективні механізми розвитку галузі в Україні.

Інфраструктура, овочесховища, оптові ринки, сорти, якість.

Постановка проблеми. Відсутність державних стимулів щодо розвитку галузі картоплярства України та, як наслідок, неоптимальність співвідношення попиту і пропозиції призвели до згортання вирощування картоплі сільськогосподарськими підприємствами. Відбулося переміщення 98 % обсягів виробництва в особисті селянські господарства, що зумовило дрібнотоварний характер вирощування картоплі в останніх. Через високі ціни на матеріально-технічні ресурси та насіннєвий матеріал, які вкрай необхідні галузі, дрібні сільськогосподарські товаровиробники не впроваджують новітні прогресивні технології, не вносять достатньої кількості мінеральних добрив для одержання стабільно високих урожаїв належної якості. В основному внесення органічних добрив і сприятливі погодні умови є визначальними факторами підвищення урожайності цієї важливої продовольчої культури.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Внесок у підвищення ефективної діяльності в галузі картоплярства як у теоретичному, так і в практичному плані здійснили такі вчені, як А. Бондарчук, Н. Буняк, В. Вітен-

ко, М. Власенко, М. Калінчик, А. Кобилкін, В. Кононученко, О. Крупа, В. Куценко, Р. Лавров, О. Маслак, Л. Мех, О. Положенець, Є. Ходаківський та ін.

Мета дослідження – розглянути питання збалансування пропозиції протягом року, поліпшення інфраструктури та постачання, підвищення конкурентоспроможності галузі на світовому ринку, забезпечення картоплею переробних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Велике значення для ефективного вирощування картоплі має стан земель, які використовуються під цю культуру. Найкращим попередником є озимі зернові, коли під час їх збирання комбайнами подрібнюють соломку і придисковують. Проте добрих урожаїв вдається досягти і при вирощуванні картоплі після інших попередників: багаторічних й однорічних трав, кукурудзи, зернобобових. Такі системи сівозмін використовуються незначною кількістю підприємств, а практична відсутність сівозмін у приватних господарствах населення та на дачних ділянках призводить до значної втрати врожаїв при повторному вирощуванні картоплі на одному місці – на 30 % і більше, а також до розвитку шкідників і хвороб [1]. Тому для отримання високих урожаїв господарствам приватного сектору вкрай необхідно застосовувати сівозміни (3 – 5-пільні). Переміщення галузі у приватний сектор та необізнаність широких верств населення із можливими засобами боротьби проти таких хвороб і шкідників, як фітофтороз, макроспоріоз, альтернаріоз, ризоктоніоз, парша звичайна, суха і мокра гниль та інших, а також дротянки та колорадського жука, призводять до низьких урожаїв та надмірного зниження якості вирощуваної продукції.

Аналіз регіонального розміщення картоплі показав, що традиційно у великих обсягах її вирощують у північних і північно-західних областях за рахунок сприятливих природно-кліматичних факторів. Адже родючість ґрунтів даних регіонів і велика кількість опадів сприяють високим валовим зборам.

За прогнозними даними основними виробниками картоплі залишаться такі області, як Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Рівненська, Житомирська, Вінницька, Київська та Чернігівська, які мають можливість не тільки забезпечувати власні потреби, але і продавати вирощену продукцію в області із невеликими валовими зборами (рис. 1).

В Україні діє три оптових ринки сільськогосподарської продукції – у Києві, Донецьку та Львові, основна мета яких полягає у наданні товаровиробникам належних умов для реалізації власної продукції. На ОРСП функціонують лабораторії якості, які визначають якісні параметри запропонованої продукції.

Розвиток інфраструктури галузі, насамперед будівництво овочесховищ і транспортне забезпечення, дасть змогу ефективно організувати зберігання та збут не тільки на територіях власних областей, але і певну частку картоплі реалізовувати в області із валовими зборами до 500 тис. т. Це південні області, а також Закарпатська та Луганська.

Отже, постає проблема поліпшення інфраструктури, що передбачає належне транспортне забезпечення галузі для перевезення картоплі із північно-західних областей до південних, а на зворотному шляху переве-

зення баштанних культур у свої регіони, де їх не вирощують через природно-кліматичні умови.

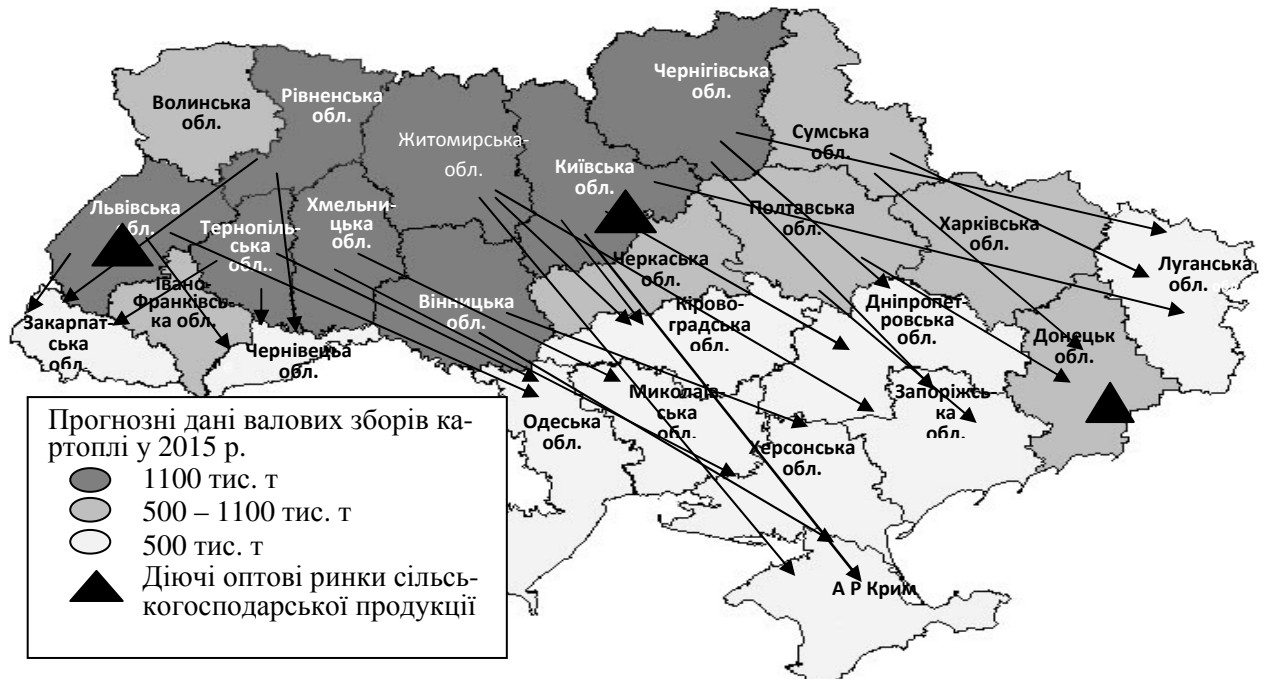

Рис. 1. Забезпечення картоплею областей України на основі прогнозних даних

Джерело: дані Головного управління статистики.

Лева частина виробництва картоплі в особистих селянських господарствах не дає змоги формувати великі партії картоплі. Це не тільки капіталоємний процес, але за відсутності каналів реалізації на промислову переробку, продукції в області з низькими валовими зборами постачають невеликими партіями, в основному власним або найманим транспортом [2, с. 145].

Картопля, яку великі підприємства зберігають у сховищах і продають у міжсезонний період, має відчутно вищу ціну (рис. 2).

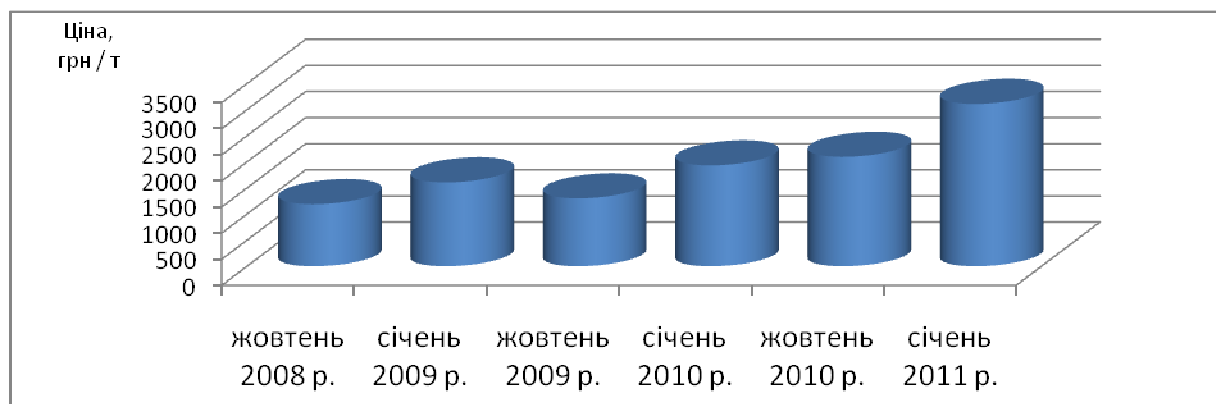

Рис. 2. Середні ціни реалізації сільськогосподарської продукції великими підприємствами

Джерело: дані Головного управління статистики.

Ситуація ще більше ускладнюється, коли картопля перед тим, як потрапити на ринки, проходить через мережу посередництва і для споживача ціна в цей період збільшується на 3–4 грн за 1 кг. Проте необхідно зазначити, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо проведення моніторингу цін і тарифів на споживчому ринку» в Україні до переліку товарів, за якими ведеться моніторинг, входить і картопля, що дає можливість аналізувати та прогнозувати майбутні ціни [3].

Картоплю використовують і в кормових цілях у свіжому та вареному вигляді. Згодовування тваринам картоплі у 2010 р. порівняно з 2000 р. зросло на 1,5 млн т. Дослідження показали, що у сільськогосподарських підприємствах не згодовують картоплю свиням через відсутність власних полів для вирощування. Особисті селянські господарства, за нашими дослідженнями, згодовують картоплю свиням і птиці протягом 8 міс. – із вересня до початку травня. Картоплю до середини весни частково залишають на посадку, решту інтенсивно згодовують, оскільки починаються процеси посиленого гниття бульб через підвищення температури повітря.

В Україні використовують великі обсяги картоплі для посадкового матеріалу. При виробництві близько 20 млн т на насіння витрачається 5 млн т. Першочергове значення відіграють сорти, від яких залежить 50 % урожаю. Правильний добір сорту є головним чинником у виробництві картоплі. На сьогоднішній день виникає необхідність у виведенні нових сортів рослин пристосованих до різких змін погодних умов, а реалізація продукції має підтримуватися регіональними та загальнодержавними програмами [4]. Для товарного виробництва в домашніх господарствах доцільно вирощувати картоплю різних груп стиглості, що забезпечить високий попит на вирощену продукцію. У вирішенні даного питання слід скористатися досвідом голландських картоплярів, які вважають, що якість садивного матеріалу має першочергове та найважливіше значення в технології вирощування, а повертати картоплю на місце колишнього садіння слід через 3-4 роки. На насіння вони використовують в основному супереліту або еліту, а картопля, яка є нижчою за другу репродукцію, для садіння не використовується [5].

Необхідно відмітити різке зростання втрат при зберіганні картоплі, що можна пояснити збільшенням захворюваності бульб внаслідок відсутності сортозаміни та сортооновлення, а також відсутністю обладнаних картоплесховищ.

При урожаї картоплі з незадовільними показниками якості переробка на етанол стає практично єдиним шляхом одержання прибутків. Вихід спирту з 1 га посівів зернових є нижчим за вихід спирту із картоплі на 1 га посіву за умови, що урожайність становить 200 ц/га і більше [6]. Біоетанол має найвищий потенціал, враховуючи невичерпні джерела його одержання, в тому числі з картоплі.

Виробництво біоетанолу дасть можливість змінити напрям використання картоплі, збільшивши пропозицію на продаж переробним заводам, тим самим зменшивши використання на корм, і, відповідно, забезпечить

зниження втрат, що дасть змогу об'єктивніше оцінити попит і пропозицію на цю продукцію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі даних балансу стає очевидним, що при стабільно високому виробництві відсутній значний попит на таку цінну продовольчу культуру як картопля. Вирішувати проблему необхідно через запровадження дієвих механізмів стимулювання збуту та переробки продукції. В умовах ринкового середовища попит стає основним індикатором, що визначає необхідні обсяги продукції для ринку. Тобто на всіх етапах просування продукції від виробника до споживача має бути конкретний власник, який забезпечуватиме післязбиральну доробку, а в разі потреби також зберігання та реалізацію товарної продукції. Це дасть змогу відмовитися від послуг дрібнотоварних посередників, які закупають продукцію за низькими цінами або на основі бартерних угод.

Зважаючи на велику розпорошеність галузі картоплярства по приватних господарствах, необхідно запровадити комплекс агротехнічних заходів, у свою чергу насінневі станції мають забезпечити доступ до елітних сортів картоплі не тільки підприємствам, й населенню, а також через засоби масової інформації надавати рекомендації щодо боротьби зі шкідниками і хворобами.

Список літератури

1. Технологія вирощування картоплі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agromix.com.ua/index.php?option=content&task=view&id=79>
2. Калинин Н.В. Эффективность производства картофеля в рыночных условиях : моногр. / Н.В. Калинин, А.М. Кобылкин, Р.В. Лавров. – К.: ННЦ ИАЭ, 2010. – 226 с.
3. Про заходи щодо проведення моніторингу цін і тарифів на споживчому ринку : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. № 803 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=803-2002-EF>.
4. Маслак О. Чи вистачить Україні власної картоплі? / О. Маслак // Пропозиція. – 2010. – №10 (184). – С. 26 – 29.
5. Голландская технология выращивания картофеля [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://urozhaynagryadka.narod.ru/>.
6. Спиртова галузь України на шляху до інноваційного розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politiko.com.ua/blogpost42224>.

Рассмотрено состояние отрасли картофелеводства, выявлены позитивные и негативные стороны ведения её производства, предложены эффективные механизмы развития отрасли в Украине.

Інфраструктура, овочехранилища, оптові ринки, сорти, якість.

The condition of potato-growing branch is examined in the article. It gave the possibility to show the positive and negative sides of farming for introducing of effective mechanisms in Ukraine.

Infrastructure, vegetable store-house, wholesale markets, varieties, quality.